

Novinky zahraniční knihovnické literatury

73. ADCOCK, Lucy
Building a Virtual Music Library : Towards a Convergence of Classification within Internet-based Catalogues [Budování virtuální hudební knihovny : podpora jednotného způsobu třídění v katalogích budovaných na bázi internetu] / Lucy Adcock
In: Knowl. Org. – [Würzburg]. – 0943-7444 – 28, č. 2 (2001), s. 66 -74. Lit.
Článek představuje projekt MIRACLE, jehož cílem bylo vytvořit centrální on-line hudební knihovnu, která by sloužila jednotlivé dílčí katalogy participujících knihoven pro zrakově handicapované. Hudební produkty spolupracujících organizací jsou prostřednictvím příslušných knihoven, respektive jejich katalogů, vyhledatelné v ústředním katalogu MIRACLE, který je vystaven na internetu. Odtud si lze požadovanou skladbu “stáhnout”. Jelikož byly jednotlivé katalogy vzhledem k zaměření knihoven často vedeny v alternativních formátech, bylo nutno stanovit jednotný systém třídění, který by vyhovoval daným požadavkům. Tvůrci projektu pro tento účel nakonec zvolili MDT (mimo jiné také proto, že překonává jazykové bariéry). V této souvislosti se autorka zamýšlí nad změnou úlohy klasifikace dokumentů, její použitelnosti ve dvacátém prvním století a nad možnostmi její prezentace převážně v souvislosti s vývojem informačních technologií. Do projektu MIRACLE se zapojily knihovny pro nevidomé z Holandska, Španělska, Velké Británie, Švédska, Dánska a Itálie. Podrobné informace jsou na <http://www.svb.nl/project/Miracle/public/index.html>.
74. ALLERY, Linda
Popularising local history services : New century, new ideas [Popularizace místní historické sbírky : nové století, nové nápady] / Linda Allery
In: Australasian Publ. Libr. Inform. Serv. – [Blackwood]. – 1030-5033. – 13, č. 3 (2000), s. 119-125.
Autorka představuje možnosti popularizace sbírek, které se mohou zdát na první pohled nezajímavé. Na příkladu zapomenuté sbírky historických materiálů v australském Playfordu, která má vyloženě lokální charakter, demonstruje úspěšný manažerský postup, jehož výsledkem je rozšíření a rozvoj těchto sbírek. V první řadě byla celá knihovna (tedy včetně zmíněného fondu) přestěhována do přízemních prostor u vchodu velkého obchodního centra. Posléze bylo na základě promyšlené propagační akce získáno přes třicet dobrovolníků, jejichž péčí byla zajištěna ochrana sbírky (například kopírování fotografií, indexování místních novin). Následně byl vytvořen vzdělávací program, v jehož rámci byly oslovovány jednotlivé školy, prezentovány různé místní zájmové skupiny, pořádány autobusové výjezdy po městě a podobně, přičemž všechny tyto akce měly společného jmenovatele – historii města a jeho obyvatel. Byl zde také založen klub, který se začal zabývat rodokmeny. Fond místních historických sbírek nadále poskytuje materiál pro pořádání tematických výstavek při příležitosti australských státních svátků či pro vydávání pohlednic. Celé oddělení se prezentuje na internetu a spolupracuje se širokou veřejností. Jeho zásluhou bylo také vydáno několik publikací o místních dějinách.
75. CONTEH-MORGAN, Miriam
Connecting the Dots : Limited English Proficiency, Second Language Learning Theories, and Information Literacy Instruction [Propojování bodů : omezená znalost angličtiny, teorie studia druhého jazyka a výuka informační gramotnosti] / Miriam Conteh-Morgan
In: J. Acad. Librarianship. - [New York]. - 0099-1333. - 28, č. 4 (2002), s. 191-196. Lit. 22.
Knihovníci, kteří při výuce informační gramotnosti komunikují se studenty s omezenou znalostí angličtiny, jsou nuceni překonávat celou řadu bariér, jež brání efektivnosti tohoto učení. Článek ukazuje, jak aplikace teorií výuky druhého jazyka a související učební metody mohou významně ovlivnit výsledky výuky informační gramotnosti. První z teorií je teorie “vrozenosti”. Jejím propagátorem je např. Noam Chomsky, který mj. tvrdí, že každý člověk se rodí se schopností učit se jazyk a s postupujícím vývojem se znalost přirozeným způsobem prohlubuje. V určité vývojové fázi tato schopnost slábne, proto zastánci této teorie považují za mnohem obtížnější učit se jazyk v období dospělosti. Chomsky také stanovil rozdíl mezi znalostí jazyka a uměním ho používat. Na jeho teorie navázali např. Krashen, Steinovi a další. Naopak základem teorie “vzájemnosti” je tvrzení, že učící se osoba modifikuje svou znalost jazyka výhradně v souladu s úrovní výuky a znalostí učitele. Důraz je kladen také na schopnost použít jazyk v různém kontextu a situacích. V článku je jako příklad použita Krashenova metoda čerpající z obou teorií. Ta mimo jiné zohledňuje pět základních faktorů ovlivňujících učení – společenský kontext, osobnost učitele, učební podmínky (např. úroveň jazyka učitele, způsob výuky, stupeň prohlubování dřívějších poznatků a zkušeností), učební proces a

jeho výsledky. Mnohé poznatky zde uvedené nejsou nové, ale je nutno na ně pohlížet ve světle výzkumných a pedagogických potřeb knihoven, jedině tak může být jejich aplikace při výuce informační gramotnosti efektivní.

76. CREFF, Christelle
Opening interlending services to end users : the Catalogue Collectif de France [Zahájení provozu meziknihovnických výpůjčních služeb : Souborný katalog Francie] / Christelle Creff
In: Interlending Doc. Supply. - [Bradford]. – 0264-1615. – 30, č. 3 (2002), s. 126-129. Pozn., příl.
Statistický průzkum meziknihovnických výpůjčních služeb za rok 1999 ve Francii přinesl následující výsledky: nejvíce byly v tomto směru využívány Institut pro vědecké a technické informace (INIST; 53 %) a akademické knihovny (42 %), zatímco Francouzská národní knihovna (BNF) se v národním měřítku na těchto službách podílela 4 % a veřejné knihovny pouze 1 %. Článek seznamuje čtenáře se strategií meziknihovnických výpůjčních služeb provozovaných Francouzskou národní knihovnou, jejímž cílem je zdokonalit přístup koncových uživatelů ke knihovním fondům a rozšířit využívání sbírek veřejných knihoven. Na počátku roku 2001 BNF zpřístupnila "Souborný katalog Francie" (CCFr), jehož prostřednictvím mohou uživatelé internetu vyhledávat ze souboru obsahujícího kolem 14 milionů záznamů z nejrůznějších typů knihoven ve Francii. Záznamy v katalogu jsou v souladu s protokolem Z39.50. CCFr je tvořen třemi databázemi: souborným katalogem akademických knihoven (SUDOC), retrospektivní databází 55 veřejných knihoven a on-line katalogem Francouzské národní knihovny (BN OPALE PLUS). Webové rozhraní pro vyhledávání v CCFr se nachází na <http://www.ccf.fr.bnf.fr>.
77. DOLPHIN, Philippa – BROPHY, Peter
Developments in the UK [Vývoj univerzitních knihoven ve Velké Británii] / Philippa Dolphin, Peter Brophy
In: J. Acad. Librarianship. – [New York]. – 0099-1333. – 28, č. 4 (2002), s. 251-254. Lit.23.
Články publikované v posledních třech letech v časopise Journal of Academic Librarianship ukazují, že základní zájmy univerzitních knihoven v USA a ve Velké Británii se v řadě otázek shodují. Prakticky totožná je kvalita obsluhy, efektivita výuky vyhledávání a práce s informacemi a knihovní služby pro virtuální univerzity. Rozdíly jsou patrné ve financování výuky a výzkumu na univerzitách a v podnětech podporujících spolupráci knihoven. Tyto rozdíly jsou důsledkem vládní agendy UK. První část článku posuzuje stávající prostředí univerzitních a vysokoškolských knihoven ve Velké Británii a zvláště vliv vládních institucí a legislativy na běžné činnosti a další výzkum v univerzitních knihovnách. Mezi tyto vládní instituce patří především JISC (Joint Information Systems Committee – <http://www.jisc.ac.uk/>) a QAA (Quality Assurance Agency – <http://www.qaa.ac.uk/>). Vláda UK podporuje, aby co nejvíce lidí mělo užitek z vyššího vzdělání, proto povzbuzuje univerzity, aby investovaly do elektronického vzdělávání. Velkou národní iniciativu představuje založení elektronické univerzity v roce 2001 (<http://www.ukuniversitiesworldwide.com/>). První kurzy začnou už v lednu 2003. Článek dále posuzuje výhody spolupráce univerzitních knihoven v rámci regionálních i celonárodních konsorcií. Druhá část článku je věnována návrhu národního distribučního systému elektronických zdrojů DNER (Distributed National Electronic Resource) pro studium a výuku. V dnešní době je 20-30 % rozpočtu univerzitních knihoven věnováno na elektronické zdroje. Většina informací je přístupná pomocí ověřeného systému ATHENS, který byl vyvinut pro vyšší vzdělávání pod záštitou JISC.
78. DUGAN, Robert E.
Information Technology Budgets and Costs : Do You Know What Your Information Technology Costs Each Year? [Rozpočty a ceny informačních technologií : víte, kolik vás ročně stojí informační technologie?] / Robert E. Dugan
In: J. Acad. Librarianship. – [New York]. – 0099-1333. – 28, č. 4 (2002), s. 238-243.
Autoři za účelem vypracování ročního rozpočtu na provoz informačních technologií rozlišují ve svém příspěvku knihovny na modernizované a transformované. Modernizovanými knihovnami jsou míněny ty knihovny, které mají nebo se chystají automatizovat pouze běžné knihovnické činnosti, tj. výpůjční protokol, katalogizaci, rezervace, objednávky apod. Tvorba rozpočtu v těchto knihovnách není tak komplikovaná. Transformované knihovny oproti modernizovaným knihovnám nabízejí velké množství služeb závislých na informačních technologiích, např. zpřístupnění plných textů, webový OPAC, multimediální studovny, služby dodávání dokumentů (document delivery services), elektronické distanční vzdělávání apod. Tyto aktivity výrazně ovlivňují způsob tvorby rozpočtů a sledování cen produktů. Transformace knihoven podtrhuje význam konsorcií. Jednotlivé kapitoly seznamují čtenáře s položkami pořizovacích nákladů a opakovaných výdajů a s kalkulací nákladů v důsledku změn získávání a spravování nových informačních zdrojů.
79. FROISSART, Christel – LALLICH-BOIDIN, Geneviève
The Technical Document : Unicity and Plurality [Technický dokument : jednota i různorodost] / Christel Froissart, Geneviève Lallich-Boidin
In: Knowl. Org. - [Würzburg]. - 0943-7444. - 28, č. 3 (2001), s. 123-128. Lit.
Termín "technický dokument" se vztahuje na jakýkoliv dokument napsaný v průběhu "životního cyklu" nějakého produktu: od technických specifikací, které předcházejí výrobě produktu, až po uživatelskou příručku. Studie určitého

počtu technických dokumentů, zejména uživatelských příruček, návodů k údržbě apod. ukázaly, že ačkoliv se informace v tomto typu dokumentů na jedné straně zdají být jasně a přesně formulovány, existuje celá řada sporných faktorů, které je třeba vyřešit, aby se k těmto dokumentům dalo přistupovat více či méně jednotným způsobem. Přestože produkty popsané v technickém dokumentu mají často velmi odlišný charakter, převážná většina z nich splňuje následující kritéria: je použita jednoznačná terminologie, z dokumentu je na první pohled patrné, zda je určen široké veřejnosti nebo profesionálům, za jeho tvorbu je zcela zodpovědná organizace, která produkt vyrábí nebo prodává, nikdy autor jako fyzická osoba, v textu převládá přezens, minulý či budoucí čas se používá pouze v případě odkazu pro čtenáře, např. ...jak bylo (bude) popsáno v další části textu, apod. Mezi sporné faktory naopak patří mnohočetnost vyjádření (verbálně, číselně, graficky, apod.), přičemž není vždy úplně jasné, že jde o tutéž věc. Dalším problémem je prolínání přirozeného jazyka s dalšími jazyky (matematická, logická nebo fyzikální terminologie), což může pozměnit syntaktickou strukturu textu, v jiných případech nelze terminologii dokumentu využít – např. při počítačovém vyhledávání přes různá uživatelská rozhraní. Následuje různorodost použitých odkazů – je třeba rozlišovat je na odkazy v rámci vlastního textu, odkazy vztahující se k činnosti předmětu (na další dokumenty) a odkazy na vlastní předmět. Řada dokumentů obsahuje také příliš všeobecné informace vztahující se např. k několika typům téhož výrobku. Někdy dokumenty obsahují hypotetické úvahy (např. v jakém případě dochází k dysfunkci výrobku), avšak tyto hypotézy si mohou vzájemně odporovat. Některé z těchto problémů mohou částečně vyřešit automatizované systémy, které využijí faktorů jednotnosti a řadu různorodostí pomohou eliminovat.

80. KARUN, Breda

Borza dela v knjižnici Otona Župančiča [Burza práce v knižnici Otona Župančiče] / Breda Karun

In: Knjižnica. – [Ljubljana]. – 0023-2424. – 43, č. 4 (1999), s. 123-133. Lit.

V Městské knihovně Otona Župančiče v Lublani působí informační servis Burza práce, který zprostředkovává informace o znalostech a dovednostech mezi těmi, kdo práci nabízejí, a těmi, kdo práci hledají. Projekt byl zahájen ve Středisku pro vzdělávání dospělých, později se přestěhoval do knihovny a od roku 1997 se realizuje v úzké spolupráci s Úřadem práce Republiky Slovinsko a s tzv. Burzou vědomostí, podle které také dostal podobný název. Po roce činnosti se Burza stala nedílnou součástí nabídky knihovny. Kromě poskytování informací z dané oblasti knihovna organizuje tematické večery, na kterých se diskutuje o nejžhavějších problémech, s nimiž se nezaměstnaní setkávají (zde jsou přítomni rovněž odborníci z Úřadu práce, kteří tak mohou ihned odpovídat na konkrétní otázky či poradit). Koutek se dvěma stoly, počítači a telefonem již brzy přestal stačit, proto bylo naplánováno vytvoření většího prostoru, kde budou kromě informačních tiskovin k dispozici též regály s knihami, pracovními sešity, videokazetami a dalšími materiály spjatými s problematikou nezaměstnanosti. Především se však musí vytvořit alespoň jedno stálé pracovní místo. Dosud se o koutek kromě pracovníka knihovny starali dva lidé z projektu veřejných prací. Ten však umožňuje takto pracovat pouze jeden rok – fluktuace těchto pracovníků je tak značná. Burza práce potřebuje člověka, který by se dané problematice věnoval dlouhodobě, sledoval její vývoj a potřeby. Pouze takto zabezpečený informační servis může čelit stále větším požadavkům, které jsou na tuto službu kladeny.

81. KERNEL, Irena

Kam z izločenim knjižničnim gradivom? [Kam s vyřazeným knihovním fondem?] / Irena Kernel

In: Knjižnica. – [Ljubljana]. – 0023-2424. – 43, č. 1 (1999), s. 23-49. Lit.

Vyřazování knihovního fondu je nutností ve všech knihovnách. Obsah a množství odpisů záleží na druhu knihovny a na jejích úkolech. Většina odborníků se shoduje v názoru, že by se mělo vyřazovat pouze v případech ztráty či fyzického zničení. Trochu jiná je situace ve veřejných knihovnách, jež vyřazují i zastaralý či nepoužívaný fond, většinou z důvodů prostorových. V těchto případech by knihovny měly své vyřazené knihy nabídnout ostatním knihovnám, antikvariátům či jiným institucím. Slovinská veřejnost někdy reaguje na vyřazování knih z fondů knihoven velmi ostře. V posledních letech bylo takových případů několik. V tisku se objevily různé polopravdy, které měly za následek rozhořčení mnoha Slovinců, i těch, kteří za celý rok nepřečtou jedinou knížku. Takový byl i případ Městské knihovny Otona Župančiče v Lublani, kde marně vysvětlovali, že by pro udržení všech knih potřebovali daleko větší prostory než mají k dispozici. A právě v této knihovně, která v roce 1982 sdružila několik dříve samostatných veřejných knihoven v centru Lublaně, přijali v roce 1986 interní návod pro vyřazování knih z fondu. Ten obsahuje východiska pro vyřazování, obsahový a technický návod k odpisu a postup dalšího usměrnění vyřazeného fondu. Městská knihovna Otona Župančiče, kde byla v roce 1992 ukončena prostorová rekonstrukce, tak funguje jako sběrné místo pro knihy vyřazené ze všech jejich organizačních částí. Knihy nejprve projdou fází přípravy (označení jako "dar", popis hlavních údajů atd.), poté následuje fáze usměrňování, což znamená, že se určí pořadí knihoven či jiných institucí, kterým mají být knihy nabídnuty. Následuje výzva knihovnám (a dalším institucím), aby si nabídnuté publikace přišly prohlédnout a vybrat. Až po využití všech možností je kniha – pokud o ni není zájem – nabídnuta pro recyklaci papíru. Na konci kalendářního roku příslušné pracoviště Městské knihovny Otona Župančiče připraví seznam vyřazených knih s uvedením jejich nových majitelů. Takto je možné získat údaje

nejen o počtu knihoven, které tuto možnost využily, ale též zjistit, o jaké knihovny se jedná či o které knihy je největší zájem.

82. KNIGHT, Robert

The knowledge network : Public libraries linking communities in regional New South Wales [Znalostní síť : veřejné knihovny jako spojovací článek regionů v New South Wales] / Robert Knight

In: Australasian Publ. Libr. Inform. Serv. – [Blackwood]. – 1030-5033. – 13, č. 3 (2000), s. 106-112.

Síť veřejných knihoven v Novém Jižním Walesu (dále NSW) zahrnuje 372 knihovny, které společně obsluhují takřka celou populaci státu. V roce 1997 vláda zahájila projekt NSW.net, jehož cílem bylo propojit stát informační sítí sloužící mj. potřebám veřejné správy, a to prostřednictvím veřejných knihoven. Šlo o to, aby síť byla rychlá, jednoduchá, bezpečná, konkurenceschopná a ve všech knihovnách stejně kvalitní. V první a druhé fázi projektu se podařilo vybudovat virtuální informační síť, která pokrývá celé území státu, je opatřena výukovým programem, poskytuje kvalitní připojení na internet za pevnou cenu a uživatelský přístup k ní je snadný. Ve třetí fázi, která měla proběhnout v letech 1999-2003, bylo naplánováno připojit k síti všechny veřejné knihovny a zaměřit se zvláště na odlehlejší samoty a okrajové části státu, které by v případě nutnosti obsluhovala pojízdná knihovna, dalšími cíli bylo podporovat soukromé připojení na internet a také vyškolit zaměstnance obsluhující pobočky a pojízdné knihovny. Konečné cíle programu NSW.net se zaměřují na vytvoření stejného typu sítě v regionálním a subregionálním měřítku, na podporu komunikace prostřednictvím internetu a na realizaci výukových programů i v běžně nedostupných oblastech státu. Veřejné knihovny byly v NSW těmi institucemi, které přinesly novou technologii a pomohly tak v řešení problému velkých vzdáleností a nedostupnosti okrajových částí, osamocených a vzdálených osad či usedlostí. Zvláště v těchto místech se knihovny staly významnými centry vzdělanosti a informovanosti.

83. KÜRTI, Éva

Changing information needs in a transition period in Hungary : satisfying demands from different sources [Proměny informačních potřeb Maďarska v transformačním období : uspokojování požadavků prostřednictvím různých informačních zdrojů] / Éva Kürti

In: Interlending Doc. Supply. - [Bradford]. – 0264-1615. – 30, č. 3 (2002), s. 139-141.

V současné době v Maďarsku existuje několik funkčních elektronických bibliografických zdrojů. Nejznámějším z nich je katalog zahraničních periodik prezentovaný pod názvem Národní databáze periodik (NPA; <http://www.iif.hu/db/npac/index.html>), přestože maďarská periodika nezahrnuje. K vyhledávání záznamů a informací o monografiích je určen Maďarský národní sdílený katalog (MOKKA; <http://www.MOKKA.hu>), který se stále ještě nachází ve fázi vývoje. Některé akademické knihovny užívají integrovaný systém CORVINA, v jehož rámci byl vyvinut Sdílený zvukový katalog (<http://www.vokal.lib.klte.hu>). Tato databáze se stala základem pro Národní databázi Dokument Delivery System (ODR; <http://odr.lib.klte.hu>). Za zmínku též stojí souborný katalog tří univerzitních knihoven (AROMO; <http://aromo.aszi.sztaki.hu>) a katalog katolických knihoven (THECA; <http://www.biblio.osb.hu>). Z plnotextových zdrojů lze využít Maďarskou elektronickou knihovnu (MEK; <http://www.mek.iif.hu>) a Digitální knihovnu Johna von Neumanna založenou již v roce 1997 (<http://www.neumann-haz.hu>).

84. LENSKIJ, B. V.

Izdatel'stvo – knigotorg – biblioteka : put' knigi k čitatelju [Vydavatelství – knižní obchod – knihovna : cesta knihy ke čtenáři] / B. V. Lenskij

In: Nauč. Techn. Bibl. – [Moskva]. – 0130-9765. – č. 3 (2001) s. 57-61.

V posledním desetiletí minulého století se v Rusku v souvislosti se změnou společensko-ekonomických podmínek začal formovat nový systém vydávání knih a knižní distribuce. Od přísně hierarchizovaného systému s jasným funkčním a tematickým zaměřením jednotlivých nakladatelů (tehdy 230-250) se liší jak počtem vydavatelů (15 tisíc právnických a fyzických osob zaregistrovaných v souladu se zákonem Ruské federace “O prostředcích hromadných informací”), tak nepřehledností. Autor se zabývá strukturou nakladatelské oblasti a zejména místem knihoven na knižním trhu a dosažitelností knižní produkce pro knihovny. Srovnává situaci Ruska a USA: počet knihoven v Rusku (150 tisíc) zhruba odpovídá počtu knihoven v USA, postavení ruských knihoven však vyvolává značné obavy. Objem akvizice nových publikací se v Rusku v 90. letech velmi snížil (např. ve veřejných knihovnách systému Ministerstva kultury byl v roce 1999 ve srovnání s rokem 1990 třikrát nižší), největší regionální knihovny jsou financovány nepravidelně a jejich doplňování knihami je tak horší než doplňování malých městských knihoven na Západě; až 80-90 % knih vydávaných v Rusku vůbec chybí v knihovnách, někdy dokonce v celých rozlehlých regionech atd. – vývoj akvizice je dokumentován v tabulce. Knižní trh neplní své funkce. Velká část knihoven doplácí na to, že jsou

daleko od hlavních vydavatelských a tržních center – Moskvy a St.-Pěterburgu. Návrat ke starému centralistickému modelu není možný. Je nutno analyzovat zkušenosti knihoven s různými typy dodavatelů, lépe využívat nástroje typu "Books in print", studovat různé návrhy na řešení situace, které se objevují atd.

85. METTROP, Wouter

Internet Search Engines – Fluctuations in Document Accessibility [Internetové vyhledávací stroje – změny v dostupnosti dokumentů] / Wouter Mettrop

In: J. Doc. – [London]. – 0022-0418. – 57, č. 5 (2001), s. 623-651. Lit., příl., tab.

Článek podává zprávu o dílčích výsledcích empirického výzkumu vyhledávání prostřednictvím internetových vyhledávacích strojů (Search Engines). Bylo hodnoceno 13 vyhledávacích strojů: AltaVista, EuroFerret, Excite, HotBot, InfoSeek, Lycos, MSN, Northern Light, Snap, WebCrawler a tři národní holandské vyhledávače (Ilse, Search.nl a Vindex). Hlavním kritériem pro hodnocení strojů byla jejich důslednost. Výzkum si kladl především otázku, zdali stroj vždy prezentuje tytéž relevantní dokumenty, které jsou nebo byly v příslušné databázi dostupné. Ve výsledných záznamech jednotlivých relací byly vysledovány a identifikovány tři typy signifikantních (významných) změn, které by měly být brány na zřetel nejen uživateli při vyhledávání, ale i při dalším výzkumu chování a činnosti internetových vyhledávačů. Vzhledem k rostoucí důležitosti internetu jako publikačního a komunikačního média není možno tyto změny dále opomíjet. Text je doplněn ilustračními srovnávacími tabulkami.

86. MORAN, Barbara B.

Restructuring the university library : a North American perspective [Restrukturalizace univerzitní knihovny : severoamerická perspektiva] / Barbara B. Moran

In: J. Doc. – [London]. – 0022-0418. – 57, č. 1 (2001), s. 100-114. Lit. 37.

Autorka vychází z rozsáhlého výzkumu Toma Wilsona zabývajícího se obchodními informačními systémy, růstem produktivity práce a restrukturalizací organizace práce ve Velké Británii. T. Wilson ve svém článku (Journal of Documentation, 1998 – <http://www.ucalgary.ca/library/lftf/docweek.html>) hodnotícím organizaci akademických knihoven vyzval univerzitní knihovníky, aby netrvali na starých organizačních strukturách a snažili se reorganizovat služby ve prospěch uživatelů, např. podle modelu BPR (business process re-engineering) založeném na rozsáhlém a tedy nákladném využití moderních informačních technologií. Tento příspěvek reaguje na výzvu T. Wilsona, popisuje některé faktory, které ovlivnily změny organizační struktury akademických knihoven a podává přehled trendů, které převládají v USA. Příspěvek navrhuje kroky usnadňující reorganizaci univerzitních knihoven a obsahuje komentáře možného budoucího vývoje, který zřejmě organizační strukturu akademických knihoven dále radikálně ovlivní.

87. MORROW, Terry

Electronic article supply – making life EASY-er for all [Dodávání článků v elektronické podobě – snadnější život pro všechny] / Terry Morrow

In: Interlending Doc. Supply. – [Bradford]. – 0264-1615. – 30, č. 3 (2002), s. 112-119.

Příspěvek pojednává o dvouletém projektu elektronického dodávání dokumentů EASY (<http://www.illos.lancs.ac.uk/easy.html>). Na projektu se podílí společnost Ingenta (<http://www.ingenta.com/>) a Lancaster University (<http://www.lancs.ac.uk/>). Hlavním cílem bylo otestovat efektivitu meziknihovních výpůjčních služeb (MVS) založených na dodávání dokumentů z vydavatelských plnotextových databází koncovým uživatelům. Požadavky MVS mohou být uskutečněny také prostřednictvím participujících knihoven, jež příslušný dokument naskenují a elektronickou cestou odešlou knihovně, která požadavek vznesla, nebo přímo konečnému uživateli. Systém je založen na OpenURL standardu, a je proto připraven integrovat již existující výpůjční systémy. Koncept byl testován na ILLOS, systému Lancasterské univerzity, pracujícím souběžně se službou elektronického dodávání plných textů dokumentů společnosti Ingenta. Druhá fáze projektu usiluje o začlenění dalších již existujících meziknihovních výpůjčních systémů.

88. Novyje problemno-orientirovannyje vypuski BD VINITI po ochrane okružajuščej srede i ekologii [Nové databáze VINITI zaměřené na problémy ochrany životního prostředí a ekologie] / Valentina Makarovna Jefremenkova... [et al.]

In: Nauč. Techn. Inform. Ser. 1. – [Moskva]. – 0548-0019. – č. 4 (2002), s. 24-28. Lit. 3, tabulky a grafy v textu.

Článek přibližuje výsledky statistické analýzy záznamů o dokumentech uložených v databázích moskevského VINITI (Vserossijskij institut naučnoj i techničeskoj informacii), orientovaných na problémy ochrany životního prostředí a ekologie, které byly generovány převážně v 90. letech na základě materiálu referátových časopisů vycházejících od 70. let (Ochrana přírody a obnova přírodních zdrojů) a od 80. let (Systémy, přístroje a metody kontroly kvality životního prostředí, Ochrana a zlepšování prostředí ve městech, Technologické aspekty ochrany životního prostředí,

Ekologie člověka). Dnes se jedná o systém pěti dílčích bází, které tvoří databázi "Ochrana životního prostředí" ("Ochrana okružajoucí srody") s ročním přírůstkem 33 tisíc záznamů o publikacích nejrůznějších typů (stati z časopisů a sborníků, disertace, standardy, deponované rukopisy, patentová dokumentace atd.). Autoři na základě analýzy záznamů podle typů dokumentů, zemí vydání a jazyků publikování a podle tematického zaměření publikací vyvozují priority v zaměření výzkumu v dané oblasti, určují profilovou skupinu časopisů (důležitou pro rozhodování o dalším doplňování a zpracování zejména zahraničních časopisů v podmínkách ztíženého financování); obdobně výsledky analýzy patentové dokumentace podle indexů Mezinárodního patentového třídění pomohou korigovat doplňování patentů atd. Databáze zahrnuje vědecké a odborné publikace z celého světa (65 zemí, 29 jazyků; 45,5 % ruština, 34,7 % angličtina, 8,7 % němčina atd. – údaje jsou v tabulkách a grafech).

89. PILLING, Stella

Cooperation and Partnership in the National Library Context : with Special Reference to the British Library [Spolupráce a partnerství národních knihoven : se zvláštním zaměřením na Britskou knihovnu] / Stella Pilling
In: Alexandria. – [London] – 0955–7490. – 13, č. 1 (2001), s. 35–42. Lit.

Knihovny vždy usilovaly o spolupráci, protože jen tak byly schopné poskytovat kvalitní služby při rostoucím počtu publikovaných dokumentů. Díky výhodám stále se rozvíjejících informačních technologií je v posledních letech spolupráce snadnější a těží z ní jak uživatelé, tak instituce samotné. Ve Velké Británii se mnoho kooperačních aktivit dotýká Britské knihovny. Ta zřídila v roce 1999 program spolupráce (CPP – Co-operation and Partnership Programme), který pomáhá knihovnám vyvíjet nové kooperační programy a služby a usiluje i o těsnější propojení knihovního přístupu s metodami a strategiemi ostatních organizací poskytujících informace veřejnosti (muzea, archivy). Jedním z prvních počínů CPP bylo vytvoření webové stránky Concord (<http://www.bl.uk/concord>), která zpravuje o činnostech CPP a přináší informace o existujících kooperačních aktivitách mezi knihovnami a ostatními institucemi. Výzkum v rámci CPP se zaměřil na stávající kooperační iniciativy v oboru knihovnictví a informačních služeb v národním i mezinárodním měřítku. Jde např. o spolupráci v oblasti ukládání povinných exemplářů dokumentů a tvorby Britské národní bibliografie, digitalizace dokumentů, podpory výzkumu a vzdělávání. Zmíněna spolupráce v rámci International Dunhuang Project (<http://idp.bl.uk>), jehož cílem je zpřístupnění více než 100 000 rukopisů z oblasti Centrální Asie, resp. Hedvábné cesty (spolu s Kalifornskou univerzitou v Berkeley), účast Britské knihovny spolu s řadou amerických institucí na projektu zdroje pro online vzdělávání Fathom (<http://www.fathom.com/index.jhtml>), dále kooperace v rámci akademického sektoru (např. ETOC – British Library's Electronic Table of Contents, zpřístupňované díky službě MIMAS Manchesterské univerzity – Manchester Information and Associated Services, viz <http://zetoc.mimas.ac.uk/about.html>). V rámci programu CPP byl rovněž založen Fond spolupráce (Co-operation and Partnership Fund), ze kterého se financují projekty spolupráce v oboru informací.

90. PROWSE, Stephen – MASSIE, Dennis

From traditional inter-library loan to a new interlending model – the role of the CURL monograph interlending pilot [Od tradičního k novému meziknihovnímu výpůjčnímu modelu – úloha projektu meziknihovních výpůjčních služeb v rámci CURL] / Stephen Prowse, Dennis Massie

In: Interlending Doc. Supply. – [Bradford]. – 0264-1615. – 30, č. 3 (2002), s. 130-135.

Tradiční meziknihovní výpůjční služby (MVS) v době informačních technologií ztrácejí na efektivnosti. MVS jsou dnes z velké míry zajišťovány elektronickou cestou (např. plnotextové výstupy z elektronických časopisů a databází, přístup uživatelů k elektronickým souborným katalogům). Ve Velké Británii byl uskutečněn zkušební projekt MVS, na kterém se podílelo 14 univerzit a který probíhal od listopadu 2000 do prosince 2001. Projekt byl garantován konsorciem univerzitních knihoven CURL (Consortium of University Research Libraries, založeno v roce 1983 – <http://www.curl.ac.uk>) a vycházel z programu pro meziknihovní výpůjčky SHARES (<http://www.rlg.ac.uk/shares/index/html>). Článek stručně popisuje projekt a shrnuje statistické údaje. Ty dokazují nárůst výpůjček, což svědčí o úspěšnosti projektu. Detailní informace o zkušební fázi projektu je možno vyhledat na internetové adrese <http://www.curl.ac.uk/projects/shares.html>. Funkčnost projektu byla ověřována pomocí dotazníků, které vyplňovaly zúčastněné univerzity. Výzkum byl sledován jak v průběhu projektu, tak po jeho skončení. Výsledky výzkumu z obou období byly porovnány a získané informace lze využít při sestavování budoucích modelů MVS.

91. SAEED, Hamid – CHAUDHRY, Abdus Sattar

Potential of Bibliographic Tools to Organize Knowledge on the Internet : The Use of Dewey Decimal Classification Scheme for Organizing Web-based Information Resources [Potenciál bibliografických prostředků pro organizaci znalostí na internetu : využití Deweyho desetinného třídění pro organizaci webových informačních zdrojů] / Hamid Saeed, Abdus Sattar Chaudhry

In: Knowl. Org. – [Würzburg]. – 0943-7444. – 28, č. 1 (2001), s. 17-26. Lit.

Informace dostupné na internetu nabyly obřích rozměrů, ale schopnost tyto informace efektivně třídít a vyhledávat značně poklesla. Jednou z možností klasifikace internetových informačních zdrojů je využití tradičních bibliografických nástrojů. Autoři příspěvku se zaměřují na projekty zabývající se využitím LCC (Library of Congress

Classification), LCSH (Library of Congress Subject Headings), MDT (Mezinárodní desetinné třídění), ale především DDT (Deweyho desetinné třídění). Výsledky současných výzkumů pouze předpokládají, že ve srovnání s ostatními bibliografickými systémy má DDT pro klasifikaci internetových informačních zdrojů vyšší potenciál. V budoucnu je třeba ověřit vhodnost využití DDT pro koncové uživatele a pro dynamické dokumenty prezentované na internetu. Schéma jednotlivých klasifikačních systémů využívaných pro třídění dokumentů na internetu je na adrese <http://www.public.iastate.edu/~CYBERSTACKS/CTW.htm>. Článek je doplněn srovnávacími tabulkami.

92. SUKIASJAN, Eduard Rubenovič

Klassifikacionnaja praktika v Rossii : problémy mnimyjje i real'nyje [Praxe třídění v Rusku : problémy domnělé i reálné] / Eduard Rubenovič Sukiasjan

In: Nauč. Techn. Bibl. – [Moskva]. – 0130-9765. - č. 2 (2002), s. 59-64. Lit. 7.

Příspěvek k ruské diskusi o mezinárodních (či spíše mezinárodně rozšířených – MDT, Deweyho desetinné třídění) a národních systémech třídění. Autor, hlavní redaktor ruského (dříve sovětského) univerzálního Knihovnicko-bibliografického třídění (Bibliotečno-bibliografičeskaja klassifikacija – BBK), je toho názoru, že v rámci mezinárodně rozšířených systémů není možné dostatečně zajišťovat rešeršní potřeby v dané zemi. Systém BBK doznal v 90. letech řadu změn, čímž byly odstraněny výhrady vůči němu vznášené (zejména ideologické zaměření). Z technologických hledisek, z hlediska objemu třídění, indexačních a dalších parametrů je plně srovnatelný s jinými univerzálními systémy třídění, jako nástroj vyhledávání je velmi efektivní a jako národní systém odráží řadu specifíků, která z pochopitelných důvodů nemohou být zachycena v jiných systémech. Na druhé straně zejména MDT je klasifikací v Rusku hojně užívanou (na rozdíl od Deweyho třídění, které však bylo nedávno do ruštiny přeloženo) a je třeba více spolupracovat s mezinárodním ústředím MDT na jeho optimalizaci, a také se účastnit – např. v rámci Mezinárodní společnosti pro organizaci znalostí (ISKO) – mezinárodní spolupráce při řešení otázek systémů třídění vůbec.

93. ŠČERBAKOVA, Ol'ga Aleksejevna

Muzei bibliotek : značenije, problemy sozdanija, vozmožnyje koncepcii [Muzea knihoven : význam, problémy vytváření, možné koncepce] / Ol'ga Aleksejevna Ščerbakova

In: Inform. Bjuulleten' RBA. – [Sankt-Peterburg]. – č. 19 (2001), s. 117-120.

Sekce dějin knihoven Ruské knihovnické asociace (RBA) podpořila myšlenku vytváření muzeí knihoven. V roce 2000 RBA zorganizovala ve městě Ivanovo seminář "Muzea knihoven : význam, problémy vytváření a možné koncepce", na němž se sešli knihovníci, historikové, pracovníci muzeí a archivů. Předsedkyně sekce dějin knihoven RBA I. A. Matvejeva upozornila na důležitost určení statutu muzea a jeho hlavních cílů; sbírky dokumentů a předmětů mají sloužit uchování dějin profese, dějin konkrétní knihovny nebo vývoje knihovnictví celého regionu. Mohou existovat různé modely: muzeum knihovny jako samostatný útvar zahrnutý do struktury knihovny, knihovna-muzeum, muzeum při knihovně, mohou se v něm spojovat rysy muzea knihy, literárního muzea, memoriálního muzea atd., v každém případě však muzeum musí evokovat historickou podobu a atmosféru instituce, přiblížit její pracovníky, čtenáře, mecenáše, vývoj jejích fondů, sloužit zkoumání i popularizaci. Na semináři zazněly zkušenosti pracovníků již existujících muzeí: Muzea dějin Ruské státní knihovny (Moskva), muzea-knihovny s názvem "Knihy blokádního města" (vytvořené v roce 1996 na základě jedné z poboček sítě knihoven Moskevského obvodu Sankt-Petěrburgu), muzea M. M. Zoščenka v Ústřední knihovně města Sestrorecku (zde jde o memoriální muzeum při knihovně). V Jaroslavlí se vrátili k modelu obvyklému v 19. století, kdy byly knihovny vytvářeny jako kulturní komplexy a obsahovaly jak knižní fondy, tak obrazové galerie a muzeální expozice. V Ivanovu byla (současně s "Muzeem průmyslu a umění") otevřena muzeální expozice-knihovna významného ivanovo-vozněnského podnikatele a mecenáše D. G. Burylina atd.

94. ŠUŠOL, Jaroslav

Výučba sociálnych aspektov elektronickej komunikácie na univerzitách vo svete [Výuka sociálních aspektů elektronické komunikace na univerzitách ve světě] / Jaroslav Šušol

In: Knižnica. – [Martin]. – 1335-7026. – 3, č. 10 (2002), s. 442-446. Pozn.

V polovině 90. let se vedle výuky technických aspektů informačních technologií objevila ve studijních plánech univerzit a dalších vysokých škol i témata týkající se sociálních aspektů elektronické komunikace, a to jako samostatné kurzy. Tento předmět byl zařazen i do nového studijního programu Filozofické fakulty (Katedry knihovní a informační vědy – KKIV) Univerzity Komenského v Bratislavě. Autor předkládá výsledky analýzy sylabů kurzů elektronické komunikace zveřejněných na webových stránkách univerzit a dalších vysokých škol ve světě, která byla v roce 2002 provedena pro potřeby KKIV v rámci přípravy nového kurzu. Je popsána zvolená metoda analýzy a kritéria vyhledávání a následného zpracování webových stránek. Zkoumány byly stránky vysokých škol USA, Kanady, Velké Británie, Francie a Německa, a to nejen škol obdobných katedře knihovní a informační vědy. Výsledkem byl dostatečně velký vzorek aktuálních sylabů realizovaných kurzů elektronické komunikace. Nejvíce

relevantních informací bylo dle očekávání získáno ze škol v USA, Kanadě a Velké Británii (k článku je připojen seznam analyzovaných zdrojů i s webovými adresami); velmi skoupé jsou na prezentování detailnějších programů, natož plných textů sylabů, francouzské univerzity. Překvapivě málo relevantních zdrojů bylo na stránkách univerzit německy mluvících zemí (prezentovala se hlavně technická složka komunikace). Autor uvádí stručné obsahové charakteristiky některých vybraných kurzů (z výše uvedených důvodů převážně amerických), které po analytickém vyhodnocení obsahu sylabů vykazovaly vysokou míru shody s předpokládaným zaměřením nového kurzu. U každého popisu kurzu je též uvedeno URL, na němž byl dostupný sylabus. Je uvedeno souhrnné hodnocení kurzů z hlediska forem výuky a metod hodnocení studentů. Autor vyvozuje závěry týkající se implementace kurzu elektronické komunikace na bratislavské KKIV, a sice s ohledem na již existující učební program a na záměr katedry upustit od některých výrazně technických témat (html, webovské technologie) a naopak doplnit některé specificky knihovnické přístupy a věnovat se i problémům, které vyplývají z dominance dokumentového zprostředkování komunikace v knihovnách: vlastnosti a typologie elektronických zdrojů, elektronická komunikace ve vědě, elektronické publikování, digitální knihovna, metadata apod. Celý text článku je též na <http://www.snk.sk/kniznica/kniznica.html>.

95. VITIELLO, Giuseppe
National Libraries : the Concept and the Practice, 1700-2000 [Národní knihovny : koncept a praxe, 1700-2000] / Giuseppe Vitiello

In: Alexandria. – [London]. – 0955 – 7490. – 13, č. 3 (2001), s. 139-151. Lit.

Historický přehled a srovnání souvislostí vzniku a vývoje představ o “národní knihovně” ve čtyřech zemích: ve Francii, Velké Británii, Německu a Itálii. Situace se v různých geopolitických prostředích vyvíjela různě. Například počátky Francouzské národní knihovny jsou spjaty s osobnostmi francouzských králů, zejména Františka I., jenž Montpeliérským dekretem z roku 1537 inicioval zavedení povinného výtisku. Později byla založena tzv. “Královská knihovna” v Paříži. Ta byla v roce 1793 silně ohrožena probíhající revolucí. Ke změně kulturní politiky přispěly např. práce člena Národního shromáždění Abbé Gregoira, který mj. prosazoval zásahy státu do kultury. Během napoleonských válek získala Francie mnoho knižních sbírek z okupovaných území, které byly převáženy do fondu tou dobou vznikající národní knihovny. Britská národní knihovna nepovstala z revoluční vřavy ani antijezuitských iniciativ, jak tomu bylo v řadě evropských zemí. Jejím základem se stala rozsáhlá sbírka Sira Hanse Sloana, prezidenta Královské společnosti. Knihovna byla původně součástí Knihovny Britského muzea. O její rozkvět se zasloužil knihovník italského původu Antonio Panizzi, který vedl kampaň za zřízení takové knihovny mezi členy Parlamentu. Z této kampaně později povstaly směrnice pro vedení knihovny, pro obsah jejich sbírek, pro vytváření rozpočtu, aj. Německo má zcela odlišný model vzniku národní knihovny než ostatní země. Roku 1659 byla založena Císařská knihovna v Berlíně. V průběhu 18. století se stala hlavní pruskou knihovnou, roku 1810 pak součástí berlínské univerzity. Za národní knihovnu je považována od roku 1870. Jednou z klíčových otázek bylo, zda shromažďovat všechny publikace z německy mluvících zemí. Z iniciativy Německého sdružení vydavatelů byla v letech 1912-1916 v Lipsku vybudována instituce Deutsche Bücherei. Po roce 1991 splynula s Deutsche Bibliothek ve Frankfurtu nad Mohanem a Deutsches Musikarchiv v Berlíně, aby vytvořily národní knihovnu, jak ji známe dnes. V Itálii vznikla v roce 1869 komise pro vědeckou a tematickou reorganizaci italského knihovního systému. Ministr Ruggero Bonghi prosazoval centralistickou koncepci po vzoru francouzském a britském. Plánoval založit fond budoucí národní knihovny na zkonfiskovaných klášterních sbírkách (asi 300 000 svazků), které později umístil v bývalé jezuitské koleji v Římě. Kvůli špatné organizaci byla knihovna po několika letech fungování uzavřena. Provoz byl obnoven roku 1881. Tou dobou fungovaly v Itálii 4 velké knihovny označované termínem “národní” – ve Florencii, Neapoli, Římě a Turíně. Za “centrální národní” byly považovány jen knihovny ve Florencii a Římě. V ostatních zemích je vývoj knihoven ovlivněn zejména politickou situací (postkomunistické země, apod.). Důležitými novodobými počiny v oblasti definování úlohy národních knihoven bylo např. průkopnické dílo Arundella Esdaila z roku 1934 nebo sympozium UNESCO v roce 1958 (Vídeň). Související problémy řeší také 16. všeobecná konference UNESCO (1970). Pozdější úvahy jsou zaměřeny zejména na změny technického, ale především politického a ekonomického charakteru. Změny související s globalizací jsou ovlivněny nárůstem vydavatelského průmyslu, jazykovou uniformitou, komercializací informačních služeb atd.

96. ZENG, Marcia Lei – KRONENBERG, Freidi – MOLHOLT, Pat

Toward a Conceptual Framework for Complementary and Alternative Medicine : Challenges and Issues [Tvorba zastřešujícího systému pro oblast komplementární a alternativní medicíny : otázky a výzvy] / Marcia Lei Zeng, Freidi Kronenberg, Pat Molholt

In: Knowl. Org. – [Würzburg]. – 0943-7444. – 28, č. 1 (2001), s. 27-40. Lit., přil.

Celosvětově existuje celá řada databází z oblasti komplementární a alternativní medicíny (dále CAM). Vyhledávání v nich bylo však dosud velmi komplikováno jazykovými a terminologickými bariérami. Bylo nutno vytvořit vazby mezi lékařskými systémy “západu” a zbytku světa. Proto v posledních několika letech američtí vědci pracovali na tvorbě digitální knihovny, která by pokryla celé pole zdrojů pro CAM. Bylo vhodnější zachovat několik relativně nezávislých systémů, které se postupně podaří zastřešit, než vytvářet novou unifikovanou strukturu. Vznikl systém přiřazování identifikačních čísel a komentářů, prozatím v angličtině a čínštině, přičemž další jazyky budou postupně doplňovány. Dále se vědci zabývali tvorbou vhodných klasifikačních schémat, tezaurů apod. V některých případech připojili k předmětovým heslům kontrolovaný překladový slovník. Další iniciativou v rámci vytváření

nové digitální knihovny pro CAM je integrace speciálních prostředků, např. metatezauru či UMLS (Unified Medical Language System). V budoucnu je nutné překonat zbytky lingvistických bariér, implementovat fungující systém odkazů mezi jednotlivými systémy atd.